

Duplik (realiteten)

Til

Østre Landsret

I 7. afd.'s sag B-222-11: Niels Hausgaard m.fl.
(Advokat Karen Dyekjær)

mod

1) Statsministeren

og

2) Udenrigsministeren

(Begge Kammeradvokaten
v/advokat Peter Biering)

Ud over det i svarskriftet indeholdte, som fastholdes, giver sagsøgernes replik (processkrift af 24. juni 2011) anledning til følgende bemærkninger:

1. RETSSAGENS RAMME

På baggrund af sagsøgernes tilkendegivelser på det forberedende retsmøde i Østre Landsret den 1. juli 2011 forstår de sagsøgte, at sagsøgerne har tiltrådt de sagsøgtes tilskæring af sagen, jf. svarskriftets pkt. 1, med de yderligere undtagelser, der er anført i replikkens pkt. 19 og 20, s. 6.

I den forbindelse bemærkes, at den nummererede opregning i svarskriftets pkt. 1 ikke er udtryk for en prioritering, eller at sagens problemstillinger skal behandles i en nærmere bestemt rækkefølge under hovedforhandlingen af sagen.

2. SAGSØGERNES OPFORDRINGER

Om de i stævningen fremsatte opfordringer (1)-(10) bemærkes, at de sagsøgte i forbindelse med udarbejdelsen af svarskriftet om realiteten var af den opfattelse, at opfordringerne enten allerede var opfyldt af de sagsøgte eller var bortfaldet som følge af, at sagsøgerne har frafaldet den mest subsidiære påstand om magtfordrejning, jf. sagsøgernes e-mail af 23. marts 2011 til Østre Landsret.

På baggrund af replikken og sagsøgernes tilkendegivelser på det forberedende retsmøde den 1. juli 2011 forstår de sagsøgte imidlertid, at sagsøgerne i relation til landsrettens prøvelse af sagens realitet ønsker en samlet besvarelse af opfordringerne. I den anledning bemærkes følgende:

Om opfordringerne (1) og (10), jf. stævningen, s. 4, 1. afsnit, og s. 6, 4. afsnit, bemærkes, at de sagsøgte anser disse opfordringer for opfyldt i kraft af fremlæggelsen af Justitsministeriets redegørelser om Forfatningstraktaten og Lissabon-traktaten og Udenrigsministeriets redegørelse om Lissabon-traktaten (tidligere fremlagt som bilag C, D og E, omlitreret til bilag J, K og B, jf. nedenfor, pkt. 6), der i øvrigt er offentligt tilgængelige.

For så vidt angår opfordringerne (2) og (5), jf. stævningen, s. 4, 1. og 5. afsnit, henvises i det hele til Justitsministeriets redegørelse om Forfatningstraktaten (tidligere fremlagt som bilag C, omlitreret til bilag J, jf. nedenfor pkt. 6), pkt. 4.4.2, 4.4.3, 4.4.4, 4.4.5, 4.4.6, 4.4.7, 4.4.8, 4.5.3 og 4.5.5, samt Justitsministeriets redegørelse om Lissabon-traktaten (tidligere fremlagt som bilag D, omlitreret til bilag K, jf. nedenfor pkt. 6), s. 35, 3. afsnit, samt punkterne 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.3.6, 4.3.9, 4.3.10, 4.3.18, 4.4.3 og 4.4.5, hvoraf det udtrykkelig fremgår, på hvilke områder og med hvilken begrundelse Justitsministeriet har fundet, at gennemførelse af Forfatningstraktaten - modsat Lissabon-traktaten - ville indebære overladelse af nye beføjelser til EU.

Om sagsøgernes opfordring (9), jf. stævningen, s. 6, 3. afsnit, bemærkes, at denne ikke længere er relevant, idet Danmark på nuværende tidspunkt har deponeret sit ratifikationsinstrument, jf. også de sagsøgtes sammenfattende processkrift af 29. november 2010 for Højesteret (fremlagt med svarskriftet som bilag AH, omlitreret til bilag AG, jf. nedenfor pkt. 6) s. 6, 4. afsnit, og idet Lissabon-traktaten er trådt i kraft den 1. december 2009.

For så vidt angår opfordringerne (3), (4), (6), (7) og (8), jf. stævningen, s. 4, 3. og 4. afsnit, og s. 5, 3. og 5. afsnit, bemærkes, at disse alle vedrører fremlæggelse af regeringsinterne dokumenter og oplysninger med forbindelse til forhandlingerne forud for undertegnelsen af Lissabon-traktaten.

Det gøres, for det **første**, gældende, at de efterspurgte dokumenter og oplysninger er irrelevante for afgørelsen af denne retssag, hvorfor de bør undtages fra edition i medfør af retsplejelovens § 341.

Landsrettens afgørelse af sagen beror på en juridisk vurdering af Lissabon-traktaten i dens ratificerede form.

Drøftelserne mellem medlemsstaterne (de kontraherende parter) forud for opnåelsen af enighed om traktatens endelige udformning, herunder udviklingen i parternes individuelle forhandlingspositioner og -ambitioner, er derimod uden betydning for vurderingen af, om Lissabon-traktaten indeholder ændringer, hvis gennemførelse nødvendiggør overladelse af nye beføjelser til EU.

For det **andet** gøres det gældende, at de efterspurgte dokumenter og oplysninger er undtaget fra edition af hensyn til Danmarks forhold til fremmede magter, herunder navnlig de øvrige medlemsstater, jf. retsplejelovens § 298, jf. § 169, stk. 2, 3. pkt.

I forlængelse heraf bemærkes, at adgangen til at få udleveret dokumenter eller oplysninger i medfør af retsplejelovens § 298 som altovervejende udgangspunkt ikke er videre end adgangen til aktindsigt efter offentlighedslovens regler, jf. UfR 1999, 724 H og i samme retning UfR 2011, 431 H.

Endelig bemærkes med hensyn til sagsøgernes henstilling i replikkens pkt. 21, at de sagsøgte er indstillet på at supplere og i øvrigt opdatere støttebilaget (fremlagt med svarskriftet som bilag AP). Dette gøres imidlertid mest hensigtsmæssigt ved udarbejdelse af et nyt støttebilag, som vil blive fremsendt samtidig med påstandsdokumentet og materialesamlingen.

3. SAGENS FAKTISKE OMSTÆNDIGHEDER

De sagsøgte kan ikke tiltræde sagsøgernes sagsfremstilling i stævningen, s. 3-7, men henviser i det hele til sagsfremstillingen i pkt. 3.3.2 i de sagsøgte sammenfattende processkrift af 29. november 2010 for Højesteret (tidligere fremlagt som bilag AH, omlitreret til bilag AG, jf. nedenfor, pkt. 6), samt Udenrigsministeriets redegørelse af 3. december 2007 til Folketinget om Lissabon-traktaten (tidligere fremlagt som bilag E, omlitreret til bilag B, jf. nedenfor pkt. 6).

Endvidere fremlægges som **bilag AD** kapitel I af bogen Jean-Claude Piris, *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*, Cambridge University Press, 2010, der indeholder en udførlig gennemgang af forhandlingsprocessen forud for vedtagelsen af Lissabon-traktaten, herunder omtale af Danmarks forhold. Bogens øvrige kapitler vil - ligesom under Højesterets behandling af formalitetsspørgsmålet - indgå i de sagsøgte materialesamling.

Endelig skal særligt fremhæves fremlæggelsen som **bilag E** af Justitsministeriets notat af 19. april 1974, sendt til Folketingets Markedsudvalg den 23. april 1974, om de statsretlige konsekvenser af en eventuel britisk udtræden af De europæiske Fællesskaber, hvor det på s. 5 anføres:

*"Bestemmelsen i grundlovens § 20 finder efter sin ordlyd anvendelse på "overladelse af beføjelser, der efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder". Bortset fra kravet om, at overladelsen skal ske til "mellempfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst til fremme af mellempfolkelig retsorden og samarbejde", stiller bestemmelsen **ingen krav med hensyn til arten og sammensætningen af de organer, hvortil beføjelser kan overlades.***

*Efter en ordlydsfortolkning af grundlovens § 20 synes det på den baggrund mest nærliggende at antage, at det i almindelighed kun er ændringer i **omfanget** af de overladte beføjelser, der kan være afgørende for, hvorvidt bestemmelsen skal iagttages i forbindelse med ændringer af en traktat, der tidligere er indgået i overensstemmelse med den særlige procedureforskrift i bestemmelsens stk. 2.*

En udstrækning af grundlovsbestemmelsens anvendelsesområde til at omfatte i princippet enhver traktatmæssig ændring i sammensætningen m.v. af de organer, hvortil beføjelser tidligere er overladt, har efter Justitsministeriets opfattelse heller ikke støtte hverken i forarbejderne til bestemmelserne eller i den statsretlige litteratur." (mine fremhævninger)

4. PRØVELSESINTENSITETEN

Som de sagsøgte forstår det, gør sagsøgerne nu - dvs. efter at den mest subsidiaire påstand er frafaldet - alligevel gældende, at regeringen i forbindelse med forhandlingerne om Lissabon-traktaten har varetaget usaglige hensyn, og at dette forhold bør skærpe intensiteten af landsrettens prøvelse af, om gennemførelse af Lissabon-traktaten nødvendiggør overladelse af nye beføjelser til EU i grundlovens § 20, stk. 1's forstand.

Heroverfor gøres det for det første gældende, at karakteren af domstolsprøvelsen i denne retssag helt principielt ikke kan påvirkes af forhandlingsforløbet forud for vedtagelsen af Lissabon-traktaten. Sagen angår alene det endelige forhandlingsresultats (dvs. Lissabon-traktatens) forhold til grundlovens § 20.

Afgørende for landsrettens afgørelse af sagen er således alene, om traktaten i sin endelige udformning - dvs. den traktattekst, som regeringen med Folketingets samtykke har tiltrådt på vegne af Danmark, jf. grundlovens § 19 - indeholder ændringer, hvis gennemførelse nødvendiggør overladelse af nye beføjelser til EU i grundlovens § 20, stk. 1's forstand.

For det andet har sagsøgerne ikke redegjort for, hvorfor det påståede forhandlingsformål, dvs. at undgå overladelse af nye beføjelser i grundlovens § 20's forstand, skulle være usagligt. Selv hvis en regering under en regeringskonference om ændring af EU's traktatgrundlag måtte have som mål at nå et forhandlingsresultat, hvorefter den pågældende traktatændring kan gennemføres uden overladelse af nye beføjelser, ville dette hverken være ulovligt eller usagligt, jf. også til illustration tidligere udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensens kronik af 21. oktober 1985 i Information (**bilag AF**).

I øvrigt erindres om, at anvendelse af proceduren i grundlovens § 20, stk. 2, ikke - som sagsøgerne synes at forudsætte - nødvendigvis indebærer udskrivelse af folkeafstemning.

Om grundlovsprøvelsens intensitet bestrid de sagsøgte endvidere, at det af Højesterets dom i Maastricht-sagen, UfR 1998, 800 H, kan udledes, at domstolene skal undergive en sag som den foreliggende en "*skærpet bedømmelse*", jf. replikken, s. 3, 3. afsnit.

I Maastricht-dommen fastslår Højesteret, at garantien i forhold til grundlovens § 20 består i de skærpede vedtagelseskrav efter bestemmelsen, jf. præmissernes pkt. 9.2, og altså ikke i en særlig intensiveret domstolskontrol.

Maastricht-dommen er samtidig ikke overførbart på en sag som den foreliggende, hvor proceduren i grundlovens § 20, stk. 2, netop ikke har været anvendt, idet regeringen og Folketinget har vurderet, at gennemførelse af Lissabon-traktaten - modsat Maastricht-traktaten - ikke indebærer overladelse af nye beføjelser til EU.

I den forbindelse bemærkes, at lovgivers vurdering er foretaget på et fuldt oplyst grundlag og efter et meget grundigt forarbejde af de berørte myndigheder, hvorfor der efter de sagsøgte opfattelse ikke er grundlag for en særlig intensiveret domstolsprøvelse.

5. RETLIGE KONSEKVENSER AF TILSIDESÆTTELSE AF PROCEDUREN I GRUNDLOVENS § 20, STK. 2

Sagsøgernes ændrede påstand, jf. replikken, s. 1, hvorefter de sagsøgte nu skal anerkende, at Danmarks tiltrædelse af Lissabon-traktaten ikke er gyldig - der i øvrigt efter de sagsøgte opfattelse ikke er omfattet af Højesterets admittering af sagen - giver anledning til følgende bemærkninger:

Grundlovens § 20 er en **opfyldelsesbestemmelse**, der anviser en bestemt fremgangsmåde til opfyldelsen af visse traktatmæssige forpligtelser. Bestemmelsen regulerer derimod ikke - hverken direkte eller indirekte - spørgsmålet om, hvorledes sådanne traktatmæssige forpligtelser kan indgås, jf. eksempelvis Justitsministeriets redegørelse fra 1972 om Danmarks tiltrædelse af de Europæiske Fællesskaber (fremlagt med svarskriftet som bilag AN, omlit-

reret til bilag D, jf. nedenfor pkt. 6), afsnit III, pkt. 2, og de heri indeholdte henvisninger til den forfatningsretlige teori.

På den baggrund og i lyset af, at sagsøgerne ikke på noget tidspunkt - hverken under formalitetssagen eller forberedelsen af realitetssagen - har problematiseret sagens folkeretlige aspekter, går de sagsøgte ud fra, at sagsøgernes ugyldighedspåstand ikke retter sig mod Danmarks folkeretlige forpligtelser i forbindelse med Lissabon-traktaten - herunder Danmarks deponering af sit ratifikationsinstrument - der i det hele må vurderes efter Wienerkonventionen af 23. maj 1969 om traktatretten, jf. også Højesterets fastlæggelse af genstanden for domstolsprøvelsen i Maastricht-sagen i dommens præmis 9.1, hvor det hedder:

"Højesteret skal under denne sag tage stilling til, om gennemførelsen i Danmark af Traktaten om Det Europæiske Fællesskab (EF-traktaten) som affattet ved Traktaten om Den Europæiske Union (Unionstraktaten) med rette er sket i medfør af grundlovens § 20, eller om gennemførelsen krævede en ændring af grundloven i medfør af dennes § 88." (mine fremhævninger)

De sagsøgte lægger på samme baggrund til grund, at sagsøgernes ugyldighedspåstand heller ikke vedrører Folketingets samtykke efter grundlovens § 19, stk. 1, til Danmarks tiltrædelse af Lissabon-traktaten, der er indeholdt i § 1 i lov nr. 321 af 30. april 2008.

I øvrigt bemærkes, at spørgsmålet om Danmarks folkeretlige forpligtelser og Folketingets samtykke efter grundlovens § 19 ikke indgik i formalitetssagen og heller ikke indgik i Højesterets begrundelse for at admittere søgsmålet, jf. Højesterets dom af 11. januar 2011.

Det er som nævnt de sagsøgtes opfattelse, at gennemførelse af Lissabon-traktaten ikke nødvendiggør overladelse af nye beføjelser til EU i grundlovens § 20, stk. 1's forstand, jf. også svarskriftet, pkt. 4.1, s. 14-15, og at der derfor heller ikke er grundlag for at overveje gyldigheden af lov nr. 321 af 30. april 2008.

Såfremt landsretten imidlertid mod forventning måtte finde, at gennemførelse af en eller flere bestemmelser i Lissabon-traktaten nødvendiggør overladelse af nye beføjelser, er det de sagsøgtes opfattelse, at Danmark under alle omstændigheder ikke har overladt nye beføjelser til EU i forbindelse med vedtagelsen af lov nr. 321 af 30. april 2008, idet proceduren i grundlovens § 20, stk. 2, ikke har været anvendt, jf. også svarskriftet, pkt. 4.2, s. 15-16.

Der vil derfor i så fald være tale om, at lov nr. 321 af 30. april 2008 foretager en ufuldstændig gennemførelse af de pågældende bestemmelser i Lissabon-traktaten med den retsvirkning, at eventuelle retsakter udstedt på grundlag af disse bestemmelser i fornødent omfang må anses for **uansendelige** i Danmark, jf. analogt pkt. 9.6 i Højesterets præmisser i Maastricht-dommen (UfR 1998, 800 H).

Såfremt landsretten mod forventning måtte finde, at gennemførelse i Danmark af Lissabon-traktatens ændringer af EU's traktatgrundlag uden anvendelse af proceduren i grundlovens § 20, stk. 2, indebærer, at eventuelle retlige forudsætninger knyttet til tidligere beføjelsesoverladelser (dvs. § 20-love), jf. lov nr. 447 af 11. oktober 1972, lov nr. 281 af 28. april 1993 og lov nr. 322 af 6. juni 1998 - og som ikke er bortfaldet ved efterfølgende beføjelsesoverladelser, senest i forbindelse med Amsterdam-traktaten - er bristede, må retsvirkningen heraf afhænge af, hvilken eller hvilke forudsætninger landsretten konkret måtte finde er bristede. Det er de sagsøgtes opfattelse, at der i så fald ligeledes vil være tale om, at eventuelle retsakter udstedt på grundlag af Lissabon-traktaten i fornødent omfang kan være **u anvendelige** i Danmark.

Spørgsmålet er herefter, om det forhold, at visse retsakter udstedt på grundlag af Lissabon-traktaten i større eller mindre grad må anses for u anvendelige i Danmark, påvirker gyldigheden af lov nr. 321 af 30. april 2008.

Det er de sagsøgtes opfattelse, at dette ikke kan være tilfældet, ligesom en eventuel konstatering af ugyldighed efter de sagsøgtes opfattelse i praksis intet vil føje til ovennævnte u anvendelighedskonsekvens.

Af de almindelige bemærkninger til L 53 fremgår det, at lovgiver i forbindelse med vedtagelsen af lov nr. 321 af 30. april 2008 har forudsat, at Lissabon-traktaten - og dermed også ændringsloven, hvormed traktaten gennemføres - ikke indebærer overladelse af nye beføjelser til EU.

Ugyldighed må forudsætte, at der ved lov nr. 321 af 30. april 2008 - imod lovgivers intentioner - rent faktisk overlades nye beføjelser til EU, uanset at proceduren i grundlovens § 20, stk. 2, ikke har været anvendt. Dette er efter de sagsøgtes opfattelse ikke tilfældet, men i givet fald kan ugyldighed alene komme på tale i relation til ændringslovens § 2, nr. 5, og kun i det omfang, indsættelsen af Lissabon-traktaten i opregningen i tiltrædelseslovens § 4 af EU-traktaterne, jf. § 2, nr. 5, i lov nr. 321 af 30. april 2008, indebærer overladelse af nye beføjelser til EU, jf. tiltrædelseslovens § 2.

Såfremt landsretten mod forventning måtte finde, at retsakter udstedt på grundlag af Lissabon-traktaten i væsentligt omfang af den ene eller anden grund er u anvendelige i Danmark, og/eller at ændringslovens § 2, nr. 5, sammenholdt med tiltrædelseslovens § 2 i væsentligt omfang er ugyldig, må det efter de sagsøgtes opfattelse overvejes, om retsvirkningerne af landsrettens dom bør udskydes, indtil Folketinget og regeringen har haft mulighed for at gennemføre en procedure efter grundlovens § 20, stk. 2.

Uanset at der ikke foreligger udtrykkelig lovhjemmel herfor, er det de sagsøgtes opfattelse, at domstolene ikke kan være afskåret fra undtagelsesvis at udskyde retsvirkningen af en dom, når helt særlige hensyn taler derfor, jf. princippet i Højesterets dom i Gyproc-sagen, UfR 1994, 823 H.

Subsidiært må det som det mindre overvejes, om dommen alene bør tillægges retsvirkninger fra tidspunktet for dommens afsigelse, dvs. ex nunc.

De sagsøgte forudsætter, at anbringendet om udskydelse af retsvirkningerne af landsrettens dom kan anses for indeholdt i den i svarskriftet nedlagte frifindelsespåstand, hvorfor der ikke er behov for at nedlægge en selvstændig subsidiær påstand herom.

For det tilfælde, at landsretten måtte finde, at de sagsøgtes anbringende om udskydelse af retsvirkningerne af landsrettens dom ikke kan anses for indeholdt i den nedlagte frifindelsespåstand, tager de sagsøgte forbehold for at nedlægge en subsidiær påstand herom.

De sagsøgte anmoder landsretten om at tilkendegive dette, inden de endelige påstande nedlægges i forbindelse med hovedforhandlingen, jf. retsplejelovens § 365, stk. 1.

6. BEVISFØRELSE

I lyset af drøftelserne på det forberedende retsmøde i Østre Landsret den 1. juli 2011 fremlægger de sagsøgte sammen med duplikken en række bilag, der tidligere har været fremlagt i sagen under Østre Landsrets og Højesterets behandling af formalitetsspørgsmålet, og som de sagsøgte tillige påberåber sig under landsrettens prøvelse af sagens realitet.

Dokumenter,

som påberåbes:

1. DE KONSOLIDEREDE EU-TRAKTATER OG CHARTERET

Bilag A: Konsoliderede udgaver af traktaten om den Europæiske Union og traktaten om den Europæiske Unions funktionsmåde (med protokoller, bilag, erklæringer og sammenligningstabel) og Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, optrykt i EU-tidende 2010/C 83/01¹ (tidligere bilag AD), samt Forklaringer til Charteret om grundlæggende rettigheder, optrykt i EU-tidende 2007/C 303/17

¹ Selve Lissabon-traktaten, der er en ændringstraktat til de tidligere traktater, fremlægges ikke. Lissabon-traktaten om ændring af traktaten om Den Europæiske Union og traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab er optrykt i EU-tidende 2007/C 306/01.

2. UDENRIGSMINISTERIETS REDEGØRELSER OM LISSABON-TRAKTATEN

- Bilag B: Udenrigsministeriets redegørelse af 3. december 2007 til Folketinget om Lissabon-traktaten (bilag III til lovforslag L 53) (tidligere bilag E)
- Bilag C: Udenrigsministeriets notat af 4. december 2007 til Folketingets Europaudvalg om en sammenligning af Lissabon-traktaten med forfatningstraktaten (besvarelse af spørgsmål 2, Europaudvalget, alm. del) (tidligere bilag M)

3. JUSTITSMINISTERIETS REDEGØRELSER OM GRUNDLOVENS § 20 OG EU-SAMARBEJDET

- Bilag D: Justitsministeriets redegørelse af juli 1972 for visse statsretlige spørgsmål i forbindelse med en dansk tiltrædelse af de europæiske fællesskaber (tidligere bilag AN)
- Bilag E: Justitsministeriets redegørelse af 19. april 1974 om de statsretlige konsekvenser af en eventuel britisk udtræden af De europæiske Fællesskaber.
- Bilag F: Justitsministeriets notat af 3. marts 1992 om visse statsretlige spørgsmål ved Danmarks tiltrædelse af Traktaten om Den Europæiske Union (tidligere bilag AO).
- Bilag G: Justitsministeriets redegørelse fra 1997 for visse forfatningsretlige spørgsmål i forbindelse med Danmarks ratifikation af Amsterdam-traktaten. (tidligere bilag AL)
- Bilag H: Justitsministeriets redegørelse af 26. februar 2001 om visse forfatningsretlige spørgsmål i forbindelse med Danmarks ratifikation af Nice-traktaten (tidligere bilag AK)
- Bilag J: Justitsministeriets redegørelse af 22. november 2004 for visse forfatningsretlige spørgsmål i forbindelse med Danmarks ratifikation af Traktat om en forfatning for Europa (tidligere bilag C)
- Bilag K: Justitsministeriets redegørelse af 4. december 2007 for visse forfatningsretlige spørgsmål i forbindelse med Danmarks ratifikation af Lissabon-traktaten (tidligere bilag D).
- Bilag L: Justitsministeriets redegørelse af 11. maj 2009 for forholdet mellem EF-Domstolens kompetence og grundloven (tidligere bilag AQ).

4. UDENRIGSMINISTERIETS OG JUSTITSMINISTERIETS SVAR TIL FOLKETINGET M.V.

4.1 Om Forfatningstraktaten, Lissabon-traktaten og charteret

- Bilag M: Justitsministerens talepapir til brug for samråd i Folketingets Europaudvalg den 6. december 2007 (om Justitsministeriets redegørelse om Lissabon-traktaten)
- Bilag N: Justitsministerens besvarelse af 17. december 2007 af spørgsmål nr. 6 af 11. december 2007 fra Folketingets Europaudvalg (EUU alm. del) (vedrørende charteret og EU-Domstolens fortolkning)
- Bilag O: Udenrigsministerens besvarelse af 29. januar 2008 af spørgsmål 19 af 3. januar 2008 fra Folketingets Europaudvalg (EUU alm. del) (vedrørende artikel af Hjalte Rasmussen)
- Bilag P: Udenrigsministeriets kompendium: "Europaudvalgets udvalgsarbejde ifm. L 53 - Lov om ratifikation af Lissabon-traktaten: Samling af relevant materiale", 2. udgave, april 2008 (tidligere bilag AC)
- Bilag Q: Justitsministerens besvarelse af 15. juni 2010 af spørgsmål nr. 86 af 1. juni 2010 fra Folketingets Europaudvalg (EUU alm. del) (vedrørende EU's tiltrædelse af EMRK)

4.2 Om tidligere EU-traktater og grundlovens § 20

- Bilag R: Udenrigsministerens svar af 14. november 1985 til Folketingets Markedsudvalg (almindelig del, 1985-86, bilag 80) (vedrørende brug af grundlovens § 20 i relation til traktatfæstelse af områder fra artikel 235) (tidligere bilag AJ)
- Bilag S: Udenrigsministerens svar af 7. maj 1986 af Folketingets Markedsudvalgs spørgsmål (L 200 - bilag 4) (vedrørende grundlovens § 20 og Fællesakten) (tidligere bilag AM).
- Bilag T: Udenrigsministerens besvarelse af spørgsmål nr. 24 af 21. april 1998 fra Folketingets Europaudvalg (L1 - bilag 13) (om Højesterets dom i Maastricht-sagen, UfR 1998, 800 H)

4.3 Vedrørende anvendelse af fleksibilitetsbestemmelsen

- Bilag U: Udenrigsministerens svar på spørgsmål 5 af 10. december 2007 fra Europaudvalget (EUU alm. del) (vedrørende anvendelsen af fleksibilitetsbestemmelsen)

Bilag V: Udenrigsministerens besvarelse af 15. april 2011 af Folketingets Europaudvalgs spørgsmål nr. 130 af 23. marts 2011 (EUU alm. del) (vedrørende anvendelsen af fleksibilitetsbestemmelsen)

5. DOKUMENTER, DER BELYSER FORHANDLINGERNE OM EU-TRAKTATERNE

5.1 Lissabon-traktaten

Bilag W: Udenrigsministeriets samlenotat, fremsendt til Folketingets Europaudvalg den 6. juli 2007, om åbning af regeringskonferencen om Lissabon-traktaten

Bilag X: Udenrigsministerens besvarelse af 1. maj 2007 af Folketingets Europaudvalgs spørgsmål nr. S 4319 af 26. april 2007 (EUU alm. del) (vedrørende det tyske formandskabs konsultationer) (tidligere bilag F)

Bilag Y: Udenrigsministerens besvarelse af Folketingets Europaudvalgs spørgsmål 35 af 2. maj 2007 (det tyske formandskabs spørgeskema) (tidligere bilag G)

Bilag Z: Udenrigsministerens besvarelse af Folketingets Europaudvalgs spørgsmål 38 af 14. maj 2007 (EUU alm. del) (vedrørende det tyske formandskabs konsultationer) (tidligere bilag H)

Bilag Æ: Konklusionerne på Rådsmødet i Bruxelles, viderebragt af Udenrigsministeriet til Folketingets Europaudvalg den 14. juni 2007 (tidligere bilag J)

Bilag Ø: Statsministerens besvarelse af 9. januar 2008 af spørgsmål nr. 10 fra Folketingets Europaudvalg (om tidspunktet for § 20-vurderingen i forhold til forhandlingsforløbet)

Bilag Å: Statsministerens besvarelse af 9. januar 2008 på Europaudvalgets spørgsmål 11 (EUU alm. del) (vedrørende folkeafstemning og "de ni punkter")

Bilag AA: Udenrigsministeriets notat af 5. oktober 2007 til Folketingets Europaudvalg om resultatet af den juridiske ekspertgruppes gennemgang af traktatudkastet fra 23. juli 2007 (EU-udvalget, alm. del, bilag 14) (tidligere bilag K)

Bilag AB: Konferencedokumenter vedtaget på topmødet i Lissabon, viderebragt af Udenrigsministeriet til Folketingets Europaudvalg den 22. oktober 2007 (tidligere bilag L)

Bilag AC: Generalsekretariatet for Rådets fremsendelse den 26. juni 2007 af Tysklands forslag til ændringer af de traktater, som Unionen bygger på (mandatet til regeringskonferencen)

Bilag AD: Jean-Claude Piris, *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*, Cambridge University Press, 2010, kapitel 1

5.2 Tidligere traktater

Bilag AE: Udenrigsministeriets redegørelse af 13. december 1971 for resultatet af forhandlingerne om Danmarks medlemskab af De Europæiske Fællesskaber.

Bilag AF: Udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensens kronik i Information den 21. oktober 1985: "Et dansk "pift" til EF's regeringskonference"

6. ANDET

Bilag AG: De sagsøgte sammenfattende processkrift af 29. november 2010 for Højesteret (tidligere bilag AH).

København, den 1. september 2011
Kammeradvokaten

v/Peter Biering